



ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ
ΚΑΒΑΛΛΙΕΡΑΚΗ

Στο τέλος του 20ού αιώνα ένας ολλανδός συγγραφέας, ο Χέιρτ Μακ, παρουσίασε ένα μεγάλο μπεστ σέλερ με τίτλο «Στην Ευρώπη - Ταξίδια στον 20ό αιώνα» (μτφ. Ινώ Βαν Ντάικ-Μπαλτά, εκδ. Μεταίχμιο, 2008). Ένα ελκυστικό βιβλίο, σε μια εποχή αφέλειας ίσως, αλλά και ευδαιμονίας για την Ευρώπη. Παράλληλα βέβαια θα μπορούσε να πει κανείς ότι ήταν και ένα ρέκβιεμ για την Ευρώπη που γνωρίσαμε, όπου οι βεβαιότητες ήταν πιο μεγάλες και η αίσθηση της ανασφάλειας μικρότερη. Ένα από τα κομμάτια των «Οδοιπορικών» – το ένα από τα τέσσερα μέρη στα οποία χωρίζεται το βιβλίο του Ρωμανού Γεροδήμου – θυμίζει το βιβλίο του Μακ, ειδικά στην περιγραφή του Ζάλτσμπουργκ. Μια έξοχη περιγραφή του γεωγραφικού χώρου, αλλά και του πλαισίου όπου εξελίσσεται το αγαπημένο σεμινάριο του Γεροδήμου με τη συμμετοχή του ίδιου και πολιτικών επιστημόνων απ' όλον τον κόσμο. Βρισκόμαστε όμως 20 χρόνια μετά και το βιβλίο του Γεροδήμου «προσγειώνεται» σε ένα άλλο πλαίσιο, μιας εκτεταμένης ανασφάλειας, όπου η φιλελεύθερη δημοκρατία βάλλεται από παντού και δεν θεωρείται πια η βέβαιη παγκόσμια βεβαιότητα – εκείνη που σήμαινε για τον Φουκουγιάμα το «τέλος της ιστορίας». Όπως επισημαίνει καίρια ο Γεροδήμος: «Το ξήλωμα του μεταπολεμικού πουλόβερ – η φθορά, δηλαδή, του μεταπολεμικού συστήματος κανόνων, αξιών και αρχών (αξιοκρατία, κοινωνική κινητικότητα, φιλοδοξία, κοινωνική οργάνωση, πολιτική προστασία, κράτος πρόνοιας, ανθρώπινα δικαιώματα, διεθνές δίκαιο, κοσμοπολιτισμός, διαφωτισμός) – συνεχίζεται και εντείνεται με το βρετανικό δημοψήφισμα και τις

Ένα βιβλίο-αντίβαρο, ένα βιβλίο για την ιστορία, τη γεωγραφία, τα ταξίδια, ένα οδοιπορικό και μια ανταπόκριση του αιώνα γραμμένη με ψυχραιμία, τεκμηρίωση και πέρα από προφανείς εργαλειοποιήσεις

αμερικανικές εκλογές. Η «νέα παγκόσμια τάξη» (new world order) είναι μια νέα αταξία πραγμάτων: μια εποχή δυσλειτουργικότητας σε παγκόσμιο επίπεδο». Ο Γεροδήμος επιχειρεί έναν ακόμα παραλληλισμό της αποσταθεροποίησης που ζούμε μέσω ενός σπουδαίου βιβλίου: το «Ο Ραμπελαί και ο κόσμος του» του Μιχαήλ Μπαχτιν (μτφ. Γιώργος Πινακούλας, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2017) θεωρώντας ότι το πανηγύρι του κόσμου του Ραμπελαί είναι η σημερινή παγκόσμια κανονικότητα.

Αναπόφευκτα ένα βιβλίο αντανάκλα και τον συγγραφέα του. Ο Γεροδήμος είναι ένας πολίτης του κόσμου, ένας άνθρωπος που ζει στον κόσμο του βιβλίου. Μέσα στο δικό του, λοιπόν, θα μπορούσε να αναγνωρίσει κάποιος τη γεωγραφική ανάλυση του Ρόμπερτ Κάπλαν, τη συγχρονική πολιτική ανάλυση του Τίμοθι Σνάιντερ, την απόπειρα ορθολογικής ανάγνωσης των Στίβεν Λεβίτσκι και Ντάνιελ Ζίμπλατ στο «Πώς πεθαίνουν οι δημοκρατίες» (μτφ. Ανδρέας Παππάς, Μεταίχμιο, 2017) σε έναν κόσμο όπου ο ορθολογισμός αντιμετωπίζεται εχθρικά. Πάνω απ' όλα όμως θα έλεγε κάποιος ότι το βιβλίο του Γερο-



WWW.ROMANOSGERODIMOS.COM / ROBERT S FISH

Ο Ρωμανός Γεροδήμος γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα και ζει στο Λονδίνο. Είναι πολιτικός επιστήμονας, αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Bournemouth, καθηγητής στο Salzburg Academy on Media & Global Change, και ιδρυτής του Greek Politics Specialist Group της Βρετανικής Εταιρείας Πολιτικών Σπουδών

Ρωμανός Γεροδήμος

Επιστροφή στο μέλλον

Οι προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης, η επαφή με τους «άλλους», τα εθνικά αφηγήματα, τα σύμβολα των ταυτοτήτων και οι κίνδυνοι της πολιτικής ορθότητας υπό μορφή οδοιπορικού

δήμου συμπυκνώνει το αντίπαλο δέος μιας δεκαετίας φτωχοποίησης, βίαιης συνειδητοποίησης, εσωτερικού αλληλοσπαραγμού, μιας υπερπολιτικοποίησης, ενός κυρίαρχου ανορθολογισμού. Είναι ένα βιβλίο-αντίβαρο, ένα βιβλίο για την ιστορία, τη γεωγραφία, τα ταξίδια, ένα οδοιπορικό και μια ανταπόκριση

του αιώνα γραμμένη με ψυχραιμία, τεκμηρίωση και πέρα από προφανείς εργαλειοποιήσεις.

«Διάλυση και αποσύνθεση»

Οι νέες πολιτικές προκλήσεις, ο νέος ψυχρός πόλεμος εμπιρεύονται στο βιβλίο του Γεροδήμου – είναι εξαιρετική η ανάλυσή του για το «Zersetzung». Όπως επισημαίνει ο ίδιος: «Ο όρος είναι δύσκολο να μεταφραστεί, αλλά η καλύτερή του περιγραφή είναι ως το πολιτικό ισοδύναμο αυτού που συμβαίνει όταν ρίχνεις οξύ σε οργανική ύλη: διάλυση και

αποσύνθεση. Οι μέθοδοι του Zersetzung περιλαμβάνουν τη δημιουργία αμφιβολιών για τους βασικούς κανόνες της δυτικής φιλελεύθερης τάξης και τους θεσμούς της: να διαστρεβλώνεις και συνεχώς να απαξιώνεις τις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του ΝΑΤΟ και της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς: να διαβρώνεις την αξιοπιστία του ελεύθερου Τύπου και των ελεύθερων εκλογών. Τα μέσα του Zersetzung συμπεριλαμβάνουν “δολοφονία” της προσωπικότητας ατόμων (character assassination) και, μέσω της διασποράς ψευδών ειδήσεων, τη δημιουργία μιας γκρίζας ζώνης αμφιβολίας, στην οποία τα γεγονότα δυσκολεύονται να επιβιώσουν».

Το οδοιπορικό του Γεροδήμου στα γεγονότα που αποδεικνύουν ακριβώς αυτόν τον νέο ψυχρό πόλεμο δεν είναι μόνο συναρπαστικά ως εξιστόρηση αλλά δείχνει και την εις βάθος δουλειά που έχει γίνει, μια δουλειά που κάθε ερευνητικός ρεπόρτερ θα ήθελε να είχε κάνει. Σε αυτόν τον ορυμαγδό πληροφορίας ο Γεροδήμος καταπιάνεται με ψυχραιμία



Ρωμανός Γεροδήμος
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Εκδ. Παπαδόπουλος, 2020, σελ. 360
Τιμή: 17 ευρώ

και με τα μεγάλα κοινωνικά ζητήματα, με τη μετακίνηση των κοινωνικών τεκτονικών πλακών που προκαλούν και εσωτερικά ρήγματα αναλύοντας με νηφαλιότητα το κοινωνικό ρήγμα που έχει επιφέρει η πολιτική των ταυτοτήτων: «Είναι η κρίση ταυτότητας, θεσμών και της ιδιότητας του πολίτη στο εσωτερικό των δυτικών κρατών: παρότι πολλοί στην αγροτική περιφέρεια εξακολουθούν να ταυτίζονται με τα σύμβολα του έθνους-κράτους (στο οποίο οφείλονται εν μέρει οι νίκες του Brexit και του Τραμπ), σημαντικά τμήματα της κοινής γνώμης της Δύσης – ειδικά σε πολυπολιτισμικές και μητροπολιτικές περιοχές – βρίσκονται σε ένα ιδιότυπο ταυτοτικό limbo: έχοντας “επενδύσει” στην παγκοσμιοποίηση ή σε υπερεθνικά σχήματα όπως η ΕΕ, η αφοσίωσή τους σε εθνικά αφηγήματα υποχωρεί: ελλείψει άλλου συνεκτικού στόχου (ή ορατού εχθρού) αναζητούν την ολοκλήρωσή τους

μέσα από ταυτότητες που σχετίζονται με στοιχεία της προσωπικότητας ή των ατομικών αξιών τους».

Βαθιά ανάλυση, καταγραφή και τεκμηρίωση

Τι είναι λοιπόν το βιβλίο του Γεροδήμου; Δεν είναι ένα γεωγραφικό οδοιπορικό, μια ιστορική εξιστόρηση, ένα πολιτικό ντοκουμέντο, μια βαθιά κοινωνική και πολιτική ανάλυση. Είναι όλα αυτά μαζί, μια μεγάλη ανταπόκριση του 21ου αιώνα χωρίς ευκολίες και βεβαιότητες αλλά με βαθιά ανάλυση, καταγραφή και τεκμηρίωση. Ο Σνάιντερ στο έξοχο βιβλίο του «Ο δρόμος προς την ανελευθερία» (εκδ. Παπαδόπουλος, μτφ. Ανδρέας Παππάς, 2018) μιλά για τη νέα μεγάλη σύγκρουση του 21ου αιώνα, την «αισιοδοξία του αναπόφευκτου». Σύμφωνα με το σχήμα αυτό, παρ' όλες τις δυσκολίες η πρόοδος είναι μια νομοτελειακή διαδικασία

της ιστορίας που θέτει πάντα το έθνος στο επίκεντρο καθώς δέχεται πάντα τις ίδιες απειλές που επιστρέφουν. Το κομμάτι που αφιερώνει στο πώς θα ήθελε την Ελλάδα του 2021 είναι χαρακτηριστικό: «Κριτική σκέψη, πνευματική άνθηση, αριστεία, ελευθερία ευκαιριών, ανοιχτό μυαλό, εξωστρέφεια, απελευθέρωση από τα φαντάσματα και τους μύθους του παρελθόντος. Την ελευθερία να ονειρεύεσαι ένα ριζικά καλύτερο αύριο, ένα νέο αύριο, και την ελευθερία να μπορείς να το χτίσεις».

Ο Στέφανος Καβαλλιεράκης είναι διευθυντής του Μουσείου της Πόλεως των Αθηνών